

BAKENS IN DE TIJD

Architekt Aldo Rossi zoekt naar een evenwicht tussen traditie en vernieuwing.

ALS EEN KIND een koffiekant tekent, komt de meest elementaire vorm tevoorschijn. De expressokan van Aldo Rossi voor de firma Alessi uit 1982 sluit aan bij het archetype van dit voorwerp zonder echter een kopie te zijn. De discussie tussen modern en klassiek wordt door Rossi geneutraliseerd, het al dan niet modern zijn is irrelevant. Voor hem is zowel het klakkeloos imiteren van vroegere voorbeelden als het produceren van almaar nieuwe vormen een negatie van het proces van continuïteit. Het is juist in dit vermogen om vernieuwing en traditie in evenwicht te brengen dat de grote kracht ligt van het gehele oeuvre van Rossi, de Italiaanse bouwmeester die in 1990 de Pritzker onderscheiding kreeg, de Nobelprijs van de architectuur zeg maar.

Aldo Rossi's autoriteit is vooreerst het gevolg van zijn theoretische bijdrage tot de architektonische cultuur. In 1966, middenin het vacuüm van de Golden Sixties, verschijnt het boek *L'Architettura della Città* (Architectuur van de Stad), dat het denken over de stad en de historische dimensies van de architectuur zeer sterk gestimuleerd heeft.

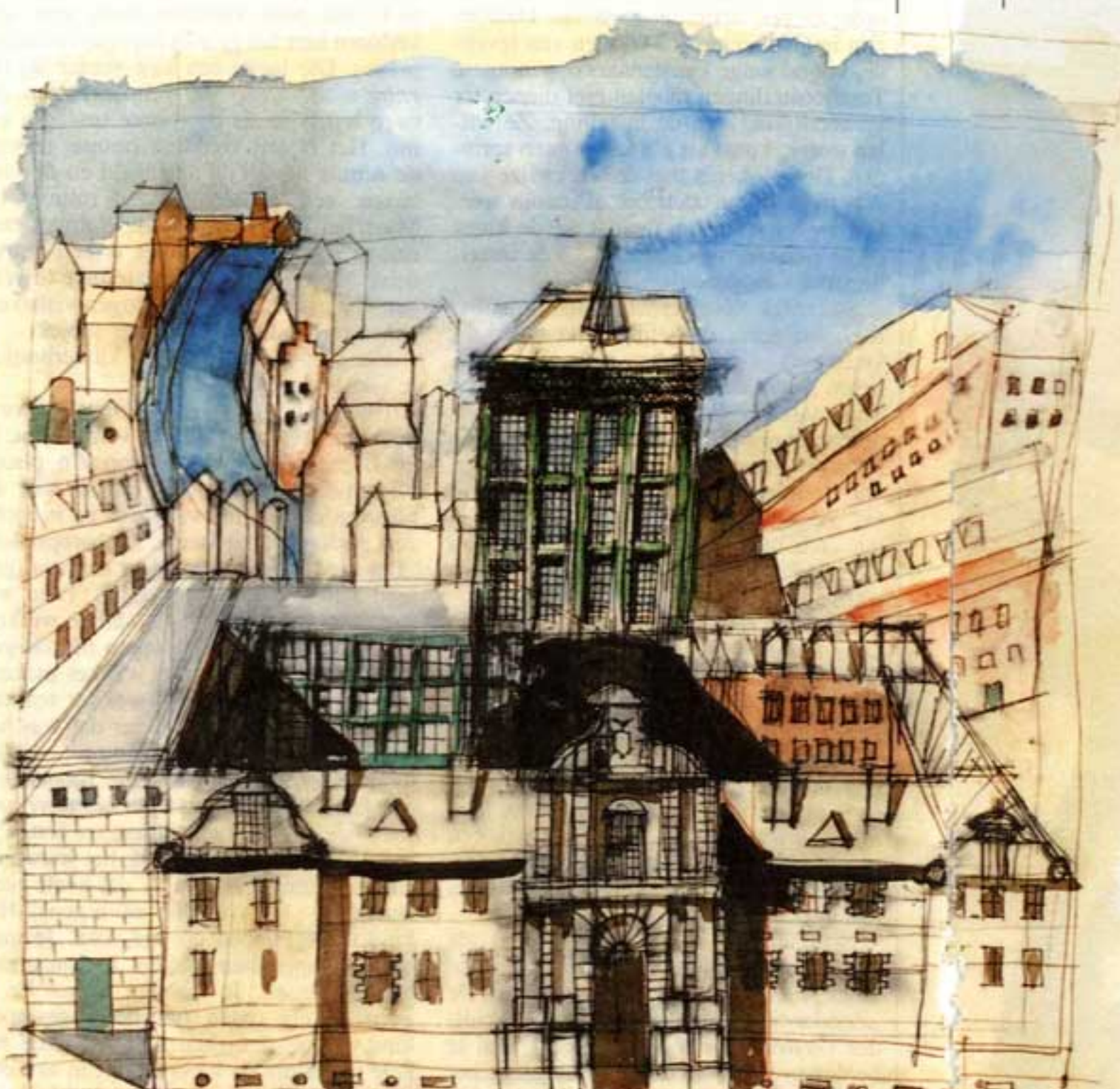
In de jaren zestig en zeventig bouwt Rossi weinig. Eén van zijn eerste realisaties is een klein oorlogsmonument in Segrate. Met elementaire geometrische vormen maakt hij een fontein; de herinnering aan de dood en het symbool van het leven worden hier samengehouden.

Vanaf zijn eerste projecten maakt hij gebruik van een beperkte vormtaal waarmee hij het geloof wil ontcrachten dat de moderne tijd alleen nieuwe vormen van architectuur vereist. Volgens Rossi moet je je toelagen op het transformatieproces van wat in de loop van de geschiedenis al bedacht en gebouwd is. In 1971 wint Rossi de wedstrijd voor de uitbreiding van het kerkhof van Modena. Deze dodenstad, waaraan nog altijd wordt gebouwd, is één van de krachtigste realisaties van de bouwkunst in de twintigste eeuw.

In het centrum van deze ommuurde site bevindt zich op een aslijn een monumentale kubus als begraafplaats; de gevels met openingen zonder ramen leggen de associatie met een onvoltooid en verlaten huis. Tegenover deze rode kubusvorm komt een hoge afgeknotte kegel, een kapel die associaties oproept met in-

BOERENHUIS. Nooit eerder heeft iemand met een zo beperkt vocabularium het wezenlijke van leven en dood in architectuur weten te vertalen. In *A Scientific Autobiography* uit 1975 geeft Rossi inzicht in de wijze hoe hij omgaat met fragmenten en hoe deze op reis gaan binnen zijn eigen oeuvre. Altijd is er een monumentalizing van de soberheid aanwezig en weet hij de plastische werking van de schaduw te dramatiseren.

Het samenbrengen van fragmenten is

Aldo Rossi, Ontwerpschets voor het project in Hasselt: een korrekte dialoog met de geschiedenis van de site.

dustriële schoorstenen en ook verwijst naar het beeld van het leven dat opgaat in rook. Tussen kubus en kegel komt er een begraafplaats in een vorm die verwijst naar „menselijke ribben aan een ruggegraat”, de dood wordt hier geïdentificeerd met de morfologie van een skelet.

een sleutelbegrip. Zijn schetsen, waarvan een mooie selectie te zien is in Gent, illustreren zijn intens zoeken. Bij het monteren en demonteren van fragmenten maakt hij gebruik van een vergroting of een verkleining van de schaal, het veranderen van plaats en de techniek van de

kontaminatie met het combineren van typologieën. De kontaminatietechniek leerde hij van de renaissance architect *Andrea Palladio*.

Palladio combineerde de typologie van de basilica en van het boerenhuis met die van het klassieke tempelfront. Na deze versmelting begon de rondreis over de hele wereld. Voor het beeld van het reizen van de fragmenten gebruikt Rossi vaak de metafoer van de vuurtoren, zowel in zijn schetsen als in zijn gebouwen. Deze lichtbakens zijn ook een uiting van zijn verzuchting naar geluk in de donkere wereld van de dood. Door het voortdurend opnieuw schetsen van konstante elementen uit de architectuur en de objecten die zijn dagelijks leven omringen, door het proces van samenvoegen en boven elkaar stapelen, ontstaat zijn architectuur.

Rossi spreekt zelden over functies omdat hij beseft dat gebouwen vaak van functie veranderen. Al zijn aandacht gaat naar het begrip typologie, naar wat konstant blijft, wat onder de oppervlakte van het bijzondere en het concrete schuilgaat. Hij is een rationalist en zijn werk bezit een uiterste gestrengheid en een eenvoud in kompositie. Al zijn ontwerpen zijn gelijk en tegelijk verschillend; gelijk omdat ze refereren naar een expliciete architectuurvisie; verschillend omdat bij Rossi motieven, kompositie, materialen afhankelijk zijn van de situatie en programma's en ook bepaald worden door een voortdurende bewerking en verwerking van zijn voorgaande projecten.

De architectuur kan volgens Rossi alleen bestaan als ze duidelijk verwijst naar de historische processen die zich binnen de stedelijke continuïteit voordoen. De stad is de locus van de kollektieve herinnering. Eén van de bekendste realisaties waarin locus en geheugen werden vertaald, is het *Theatro del Mondo* in Venetië. Dit drijvend, tijdelijk theater beschreef hij als „een plaats waar de

architectuur ophield en de wereld van de verbeelding begon”. Dit theater is ook een keerpunt in zijn leven. Na twintig jaar intense activiteiten van studie, doceren, schrijven en weinig bouwen, opteert hij resoluut voor het concreet bouwen.

De lijst van de realisaties en projecten van de afgelopen vijf jaar is indrukwekkend en de expositie geeft hiervan een adembenemend beeld. Niet enkel in Italië maar ook in Amerika, Duitsland, Nederland, Frankrijk en Japan kreeg hij kans. Zelfs de *Disney Company* in Amerika gaat zijn administratief hoofdkwartier bouwen met Rossi, een fundamentele keuze in vergelijking met de postmoderne Spielereien die Amerikaanse architecten bedachten voor dit bedrijf van de verbeelding.

GENUA. Niet alle projecten zijn even krachtig maar binnen deze grote productie bevinden zich topwerken: het operagebouw in Genua en het Bonenfantenmuseum in Maastricht dat volgend jaar in gebruik wordt genomen. Begin volgend jaar start ook zijn eerste bouwwerk in België. In samenwerking met het architectenbureau van *Alfredo De Gregorio* wordt het Oud Gasthuis in Hasselt gerenoveerd en uitgebreid als bureelgebouw. Het is een intelligent project omdat het een korrekte dialoog aangaat met de geschiedenis van de site. Er loopt een doorgang door het gebouw waardoor het complex een schakel wordt tussen het stadscentrum en de kanaalkom, een stadsdeel met grote potentialiteit voor de toekomst. De toren zal ook als visueel baken dienen voor deze stadszone die aan herwaardering toe is. Het ontwerp aan de Hasseltse Boulevard prijkt ook op de affiche van de Gentse expositie.

Na een eerste presentatie van Rossi's werk in 1986 in *deSingel* geeft Gent ditmaal een zeer uitvoerig overzicht van één van de grootste bouwmeesters van deze eeuw. Na Parijs, Amsterdam en Berlijn wordt de aangepaste versie van de retrospectieve in de sublieme ruimtes van het Museum van Hedendaagse Kunst getoond. Het is de meest geslaagde presentatie tot op vandaag.

In de inleiding van de catalogus stelt *Jan Hoet* dat zowel een verzameling als tentoonstellingen architectuur nodig hebben, een huis om in te kunnen bestaan. Dat Hoet uitgerekend nu voor de verbouwing van het *Casino* tot nieuw museum verplicht een beroep moet doen op een stadsarchitect, valt te betreuren. Op de uitnodiging en op het uithangbord aan de inkom staat de A van architectuur op zijn kop. Misschien bij wijze van vraagstelling naar het wezenlijke van de architectuur. Of is het een allusie op het feit dat in Gent architectuur met een grote A op zijn kop staat?

Marc Dubois

Tot 28 november in het Museum van Hedendaagse Kunst. Open: di. t/m zo. 9.30 tot 18 uur. Gratis catalogus bij inkomticket.